

DE
NUMMIS GOTHLANDICIS
DISSERTATIO.

QUAM

VENIA AMPL. FACULT. PHILOS. UPSAL.

P R Æ S I D E

MAG. JOH. HENR. SCHRÖDER

R. Acad. Bibliothecario, Hist. Litt. et Archæol. Prof. R. et O.
Nummophyl. Ac. Præf., Reg. Ord. Historiographo, R. Ac. Litt.
Hum. Hist. et Antiqu. Stockh. R. Soc. Scient. Ups. Gothob.
Nidaros. R. Institut. Belg. et Archæol. Rom. R. Societ. Acad.
Sabaud., Florent. nec non R. Societ. Antiquar. Hafn. et Edinburg cet.
Membro et Corresp.

P. P.

AUCTOR

Carolus Joh. Bergman

Stip. Reg. Gothlandus.

IN AUDIT. GUSTAV. DIE XXIV MAJI MDCCCXXXVII.

H. A. M. S.

U P S A L I Æ

EXCUDEBANT REGIÆ ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.

DE
NUMMIS GOTHLANDICIS.

Situ opportuno et suoapte soli ingenio admodum beata, inter maris Baltici insulas Gothlandia nostra, — maris hujus oculus (*Ostersjöns öga*), ut ex veterum dicendi usu loquamur — imprimis celebrata est. Parvis profecta initiis, inter emporia Septemtrionis Wisbya, seculo XII. ad finem vergente, caput extollere et navigantibus jura dicere coepit. Ne vero extra limites longius evagemur, in ipso opellæ limine observamus, multa a *Strelövio* — ut alias aliorum de hac materia rationes omittamus — gratis esse dicta, quæ severiori subiecta crisi, vix sibi constant.

In emporio hocce, quod mature juribus præcipuis, iisque haud mediocriter quæstuosis, utebatur, mercatoribus Tentonicis exoptatum contigit perfugium. Sedes s. stapula mercaturæ Septemtrionalis præcipua et generalis Wisbya seculo XIII.º evasit, et brevi annorum serie permagnum ibi exstitit "*consorcium mercatorum Gutlandiam frequentantium*", cujus in legibus ferendis auctoritas longe lateque valuit. Quæstiones recentiores edocent, foedus, quod "*die grosse Hansa*" dicebatur, a consociationibus huiusce mercatoriis maximam partem initium duxisse *). Quo in foedere potentissima poene huiusce temporibus Wisbya fuit, quippe quam plurimæ, quæ mercaturam faciebant, gentes, merces inter se commutaturæ, frequentarent. Harum gentium suum quæque templum, sua convivia (*gillen*), horrea, vicos, plateasque habebat.

Ætas autem clara et gloriosa, cujus memoriam amplissima et præclara Wisbyæ rudera, templa ceteraque monumenta conservant, jam pridem desiit, et cives Wisbyenses in avita libertate defendenda nequidquam sanguinem suum profudere. Quorum libertatis studium, quorum labores et impendia pro salute reipublicæ indefessa, quorum pietatem, artium amorem, et fortitudinem summis laudibus volumus pie celebrata! lis quidem deteriores, sed impigri tamen et toti nostri homines connituntur, ut in præcuium aurum ætas eorum redeat; Wisbyæ autem veterem et illustrem recuperare fortunam famamque, nec adhuc valere, nec umquam forsitan sint valituri.

*) *Sartorius*, urkundl. Gesch. d. Deutsch. Hanse. ed. *Lappenberg*; *Pardessus*, Lois maritimes, T. III. cfr. *Geijer*, Sv. F. Hist. I. p. 325.

Materies, de qua hic quærimus et disputamus ad illustrandum tempus; quum summis opibus viguit Respublica Wisbyensis, perquam est insignis. Non possumus non mirari tantam industriam et vigorem in tantulo loco unâ fuisse copulata, ut Nummi indigeni, tantæ multitudinis et varietatis, ut sequens eorum series indicat, fuerint opus.

Jam antiquitas argentum signatum fuisse, constat; quamvis privilegia, quæ *Henricus Leo*, Dux Bavarorum (1163) dedit, nullam de jure nummorum cudendorum faciant mentionem. Sed juris hujus vetustatem comprobant *Strölow* (p. 174) et *Hvitfeld* (Dan. Chron. p. 525): "*Aar 1561, nadfeste K. Valdemar oc hans sön Christoffer, dem til Visby, alle deris Privilegier. Item, at hafve deris egen Mynt, som off Arrilds tid.*" — Intra muros, in jugo montis, quod urbem percurrit, et prope ad portam Septentrionalem, instituta erat Officina Monetaria, muro contigua, si narrationi, quæ in vulgi ore etiamnunc versatur, fides habenda sit. Ad *Duss*, in parocia *Bro*, quæ prope miliarium ab urbe distat, Moneta etiam instituta fuisse dicitur¹⁾, ubi etiamnunc rudera majoris ædificii restant. — Turris Monetaria, in qua argentum et rude et signatum condebatur, arci *Hälsborg* orientem versus cohærebat. — De Monetariis sequentia sola, quantulacunque sint, afferre contigit a *Strölow*: "*Ge-sicke Myntemesters, som aar 1427. gaff Tjerre ageren til Vor Frue Kirckis orgel*" (p. 205) et "*Mathias Myntemesters Esterlefverste Giseltrud, som aar 1481 bevillgede de Brødre i St. Carin Closter en ager ... kaldis Mynterageren etc.*" (p. 226).

Nummorum Wisbyensium antiquiores nitore et bonitate sese commendant, et dubio procul hi fuere, qui dicti sunt "*gotniska gott mynt*"²⁾. Quos quum intueamur, optimæ reipublicæ recordemur. — Deinde deteriores, si argentum spectemus, evadunt, quos "*gotniska wærre mynt*"²⁾ vocarunt. — Nec indigni sunt, qui "*Svarta Gata*" dicantur. Moneta ista subarrata *Gothia* abundavit³⁾, et nummi, in Appendice ad Legem Westrogothicam dicti "*Erpenningar*" et "*penningar bla*", qui ineunte seculo XII. "*gek i alt Götland*"⁴⁾ probabiliter erant a Gothlandia oriundi. Seculis proxime sequentibus monetam hancce publice receptam invenimus, partim

¹⁾ *Wallin*, Collectanea Mss.

²⁾ *Erengial. Jacobsons Kjöpe-*

bref, Linköping 1441. *Wessén*, Diss. de Par. Kärna, p. 65.

³⁾ *Schröder*, p. 301, 303.

⁴⁾ *IV. Gölh. L.* ed. Collin et

Schlyter p. 306; *Schröder* l. c.; *Hildebrand* s. 18.

nominatam *Monetam Civitatis Wisbucensis*, *M. insulae Gotlandi* etc, partim *Gutniska*, *Gottniska penningar*, et interdum etiam (propter tenuem virtutem) *Svarta Guta*. — *Ostrogothiam* mirum in modum hisce nummis abundasse, credamus necesse est, quippe quos non fugiat, portus hujus regionis jam mature navibus Wisbyensibus patuisse, et tributa præterea haud exigua, nunc Regibus Sveciæ multis retro temporibus, nunc Episcopis Lincopensibus quotannis exacta fuisse. — *Monetam* autem Wisbyensem velustam in remotiorem *Westrogothiam* tantâ affluentia penetrasse, ubi "*gewæ oc genga*" evaderent, non possumus non mirari⁵⁾. — *Smolandid* etiam usu recepta videntur, utpote in qua permagna eorum congeries prope ad Wimmerby et Romskulla e terra effossa est⁶⁾; et *Oelandid* ratio omnis numaria, ut narrat Rev. *Wal-lin*, secundum "*Sököds Guthenses*" confecta est.

In Lege Gothlandica mulctæ omnes in *Marker*, *Ören*, *Penningar* referuntur. Quam materiem ita explicat Cel. *Schlyter* (Jurid. Afhandl. 1 h.): "*Den talda marken var i Götha rike = 16 Riksd. RGS efter nuv. myntfot; 1 mark = 8 ören; 1 öre = 3 örtugar; 1 örtug = 8 penningar, och 1 penning söl = 4 Skilkr*"

Eadem ac inter 2 et 1 fuit temporibus, quum Leges veteres Provinciales conscriptæ sint, inter æstimationem monetariam (*Myntfot*) Gothlandicam et Svecanam ratio. Mutata autem tempora mutatam rationem dedere; postea enim, 1414, quum edictum Wexionense constitutum est, et 1483, quum Recessus Calmariensis factus est, eam sicut 4 ad 1 invenimus.

Quæ de usu et pretio horum nummorum habemus, hæc fere sunt:

1. *STRELOW* (p. 140) "*Aar 1097 var god tid paa Gutthiland, 1 Skeppe Korn koste en Gutnisk, er en penge, 12 paa en Skill. Danske*." — Nummus, qui heic *Gutnisk* dicitur, ad vetustissimos est referendus (vide Catal. N:o 7 et sequ.) auctore *Strelow* (in Præf.): "*Voris eldste Pendinge, som ere endnu (1655) giengbar, hafver paa den ene side it læn, paa den anden en tilje, kaldes Gutnisk*."

2. *LUXNORF*. *Niclas Magnussons Länk*, a vapen, *Bref till Hans Kröpelin*, St. Henrici dag 1434 "*paa Halfsyttæ mark oc tolf mark i Svarta Guta, fyra Guta for Ören, som gewæ oc genga æra her i Ötra Göthland, oc dertil sextan godha oc gewa swara Ängilsca Nobela, hæver Nobel ræknudher for thyæ mark i Gutniska penninga, oc thre*

⁵⁾ *Hildebrand* l. c.

⁶⁾ *Liljegren*, om Fynd i Svensk jord, Vitt. Hist. o. Ant. Ac. Haudl. T. XIII. p. 177, 271.

tönnor Smör, hwer tönna råknadh for tios mark Gutniska penninga, fyra Guta i öran.

3. LUXDORF. Myntförening mellan Drott. Philippa och Städerna, 1434 ". . . en Gotlandsch penning gällar lika med 5 danska penningar med kronor på, sål. = $1\frac{1}{2}$ ss."

4. STRELOW (p. 239): "År 1509 koste en köbestud 2 marck Guthilandsk, er 1 marck Dansk; it gammell lamb $5\frac{1}{2}$ Skilling Guthilandsk; it Lisspund Smör 9 sk. G.; en tönde Tiere 20 sk. G.; en tönde Torsk 12 sk. G.; it lissp. Ost 6 sk. G.; it hundert par Handske 5 sk. G."

5. STRELOW (p. 272) "I Jens Bildes tid (1560—76) indfald en megit god Tid: 1 tönde Korn koste 5 Marck Guthilandsk, er $1\frac{1}{2}$ M. Danske; 1 tönde tiere 3 M. G.; 1 gammell lamb halffanden M. G.; 1 ung lamb 12 sk. G.; 1 lissp. Oste 12 sk. G.; 1 lissp. Smör halffanden M. G.; 1 kande Mjöd 3 sk. Danske.

Hæc præfati, eos, qui legunt, monitos volumus, omnes fere nummos, quorum in præsentì opella sit mentio, a nobis in patria insula collectos esse, et deinde cum egregia Musei Upsaliensis suppellectili nummaria collatos et examinatos. Nummorum præstantiorum figuras addidimus, quas omni, qua potuit fide, a nobis delineatas publicæ censuræ modeste deferimus.

Auctores citati.

BERCH, C. R. *Svenska Mynt och Stådep.* Ups. 1773. 4to. -- VI nummorum Gothl. facit mentionem, qui omnes ad Christiernum II. sunt relati. Bracteatum etiam Wisbyensem ad Valdemarum refert.

BERGQREN, G. *Diss. de Nummis Gothl.* Lund 1810. 4to. Auctor ad Ac. Lund. Antiquit. Patr. Docens, deinde Math. Lert. Calm. Quamvis ei copia fuerit, nummophylacia vel ditissima adeundi, tamen xx solos cognitos habet.

HILDEBRAND, B. E. *Upplysn. t. Sveriges Mynt Hist.* Lund 1831. 8to.

LAURENTZEN, *Jacobai Mus. Reg. Freder. IV. auctum.* F.

LUXDORF, *Anledning til myntens udregning i det forløbende Aarh.* Kiöbenh. Vidensk. Selsk. Skrifter T. ix.

(MODEER, A.) *Indledn. till kunskap om Svenska Mynt m. m.* Lund 1796. -- VI nummos Gothl. describit.

SCHOUMACHER, J. *Diss. de Gothlandia.* Ups. 1716. 4to. VI nummos, quorum trium figuræ in ligno expressæ sunt, memorat.

SCHRÖDER, J. H. *Om Sveriges äldsta Mynt.* Vitt. Hist. n. Ant. Acad. Handl. T. xiii.

STRELOW, H. NSON, *Cronica Guthilandorum.* Hæfn. 1633. 4to.

D. M. og M. *Danske Mynt og Medailler i det Kongl. Cabinet;* (af Suam m. fl.) Köpenh. 1791. F.

THOMSEN et DEVEGGE, *Timms Mynt og Med. Samling.* ib. 1831. 8to.

WALLIN, JÖRAN. *Gothländska Samlingar* 1 D. Stockh. 1747; 2 D. Götthob. 1776. 4to. -- *Collectanea Mus.* in Biblioth. Gymn. Calm.

B r a c t e a t e r.

Deraf äro följande slagne i Wisby. En Dansk Författare ¹⁾ har velat föra deras ålder ända upp till 1160-talet, då Wisby tilltagande handel der gjorde eget mynt behöfligt. Nyare undersökningar hafva dock anseeligt nedsatt deras ålder ²⁾. *W*, hvarmed de äro betecknade, betyder ej *Waldemar*, hvilket *Wallin* och *Berch* påstått, utan endast myntorten Wisby; likasom *A* betyder *Arosia* (*Westerås*), *C* *Calmar*, *S* *Stockholm* o. s. v. ³⁾.

1. *W* innom en cirklad omprickning, med ett tvärstreck öfver bokstafven. 1:sta storleken.
Modeer bestämmer (sid. 227) dess värde till En half Svensk penning. Hos honom aftecknad på titelbladet. *Berggren* s. 12. *Schoumacher* I. s. 38.
2. — — men utan tvärstrecket. Samma storlek och värde. Se Tab. litt. A.
3. — — med tvärstrecket. 2:dra storl. En sv. penning (enl. *Modeer*).
Modeer s. 227. N:o 2. — *Berggr.* s. 12.
4. *W* innom en upphöjd omcirkling med utgående strålar. 2:dra storl.
Berch har s. 22. N:o 5 detta mynt under *Waldemar*, men tillägger, att det ifoligen tillhör Wisby eller Wiborg. Enligt *Modeer* (s. 229) hade denna sednare stad ej eget mynt.
Modeer s. 227. — *Berggr.* s. 13.

¹⁾ *Laurentzen.*
der, I. c.

²⁾ *Schröder*, s. 313, 314.

³⁾ *Schröder*.

5. — — 3:dje storl.

Berggr. s. 15. N:o 4.

6. *Gothlands vapen: ett Lam med segerfanan.*

Förmodl. af 2 penningars storlek och värde. *Berch s. 43. N:o 9. Modeer s. 229. N:o 5. Berggr. s. 10.*

Anm. Bland sina bractealer anför *Berggren s. 13. N:o 5*, efter *Schoumacher s. 58*, ätven en med bokstafven W och omskrift: *moneta civitatis Wisbucensis*. Vi hafve aldrig sett detta mynt, och sätte dess tillvaro i tvifvel!

A. Wisby Äldsta Mynt.

7. Adv. + Moneta Civitatis. Fem liljor.

av. *Wisbucensis* *). Lammet med segerfanan och strål-nimbus. Ett litet kors i fanan och många tungor. 3:dje storl. — Se Tab. litt. B.

Modeer, som origtigt kallar de fem Liljorna ett träd, förmenar det hänsefta på "Gothlänningarnes heliga Aske-träd, som alltid har gröna löf, men sedan utgick vid flyttningen till Wisborgs Slott, 1458." Vi förkaste helt och hållet denna orimliga gissning, ty sannolikt är, att dessa liljor häleda sig från den Tyska delen af Magistraten i Wisby, som ätven i sitt Sigill begagnade desamma. (*Sartorius I. s. 16*). Likasom Tyskar i Wisby, så suto ock Gothlänningar i Rådet uti Lübeck (*Wallin I. s. 112. Lagerbr. Sv. R. Hist. II. s. 228*).

Troligtvis äro detta och de närmast följande, hvilka utmärka sig för en vacker prägel och godt silfver, slagna på den tid, då handeln med Lübeck var lifligast. (På 1200-talet).

En Gutnisk. Se företalet p. 5.

*) Dessa typer motsvara den å mynten befintliga gamla Tyska stilen (vanligen kallad Munkstil).

Schoum. I. s. 57. — *Modeer* s. 317. N:o 16.
Danske M. og Med. Tab. xxvi. N:o 28. Enligt
Modeer var detta mynt, efter Tysk beräkning,
 = En dubbel Dreyer. En mark = 16 Skillin-
 gar = 192 Penningar; 1 Skill. = 3 dreyer, och
 1 dreyer = 4 Penningar.

8. Adv. + Moneta Civitatis. Liljorna.

av. *Wisbuc* Lammet med fana, hvars
 fält är smårutigt med 3 räta tungor. — 3:dje
 storl. = En dubbel Dreyer, enligt *Modeer*.

9. adv. + Moneta Civitatis. Liljorna.

av. + *Wisbucensis*. Lammet, mindre än det
 på N:o 1, med en nimbus af punkter, och
 fana. 3:dje storl. = En dubbel Dreyer.
 Se Tab. litt. C.

10. Adv. . . neta Civitatis. Liljorna.

av. censis. Lammet med fanan,
 hvars 3:ne tungor äro nedböjda. 3:ne punk-
 ter kring spetsen af fanstången. Omkring
 3:dje storl.

11. Adv. + Moneta Civitatis. Liljorna.

Av. *Wisbucensis*. Lammet, rikt ulligt, med
 fanan, hvars 3:ne tungor äro nedåt böjda.
 3:dje storl.

12. Adv. + Moneta Civitatis. Liljorna.

Av. + *Wisbucensis*. Lammet, rikt ulligt, med
 treklufven fana. 2:dra storl.

13. Adv. + Moneta Civitatis. Liljorna.

Av. + *Wisbuc* Lammet med fanan
 2:dra storl. — Af en högst egen prägel.

Se Tab. litt. D.

14. Adv. + *Moneta Sivitatis*. Liljorna.

Av. + *Wisbi & censis*. Lammet med fanan.
2dra storl. — Af sänre silfver.

D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o 15.

B. Severin Norrby.

Riddare, Kon. Christiern II:s Läns- och Hufvudsman.

Redan i Kon. *Hans'* tid var denne utmärkte krigare uti stort anseende. Vid *Christiern II:s* kröning i Stockholm bar Amiral "Söfren" spiran, och blef då slagen till Riddare. Han var å Danskarnes sida den ende, som försvårade GUSTAF WASAS Befrielse-verk, och Danske förf. likna honom vid Blixten, ty med död och förstöring ilade han från belägring till belägring, dit den största faran kallade. — Såsom en belöning för sin trohet fick han Gothland i förläning. Hlärifrån oroad hans rövare-flottor alla Nationers, och isynnerhet Hansestädernas fartyg: den hurtige fribytaren lærer halva yttrat, att det blifvit hans lust och helse, att röra i deras kramsäckar, och lukta i deras kryddpåsar.

Svenske författare hafva sökt, att på Norrbys character kasta mångt mörkt skuggdrag. Till hans ära kan dock anföras, att det Stockholmska Blodbadet högligen missagade honom, att han troligen motarbetat detsamma, och att många förföljda hos honom funno skydd och säkerhet; ehuru förtalet beställsamt föregifver, att allt detta skett, endast för att ställa sig in hos de Svenske, och med Fru Christinas hand vinna Sveriges krona. Oss synes det, som uppdagades tillräckligt Norrbys afsigter ur Christierns skriftliga försäkran (hvilken tyckes antyda någon bestämd ölverenskommelse dem emellan), "att om Herr Severin finge Fru Christina till äkta, och derigenom komme till regementet i Sverige; så skulle han riket fritt få annanma såsom *Konungens Ståthållare, mot en årlig skatt.*" (*Geijer* II. s. 58).

Christierns sak var nästan förlorad, men ännu, 1524, beherrskade Norrby, i Dess namn, Gothland. Härifrån skrifver han och klagar: "det är nu så långt kommet, att Eder Nåde icke hafver mera fritt, än detta arma land"; men slutligen, efter en långvarig belägring på Wisborgs slott af de Svenske och Lübske, måste han, 1525, öfverlemna Ön till *Fredrik I.* och fick i utbyte "Sölfrvitsborgs slott och Län." Men ännu hade han icke glömt sin olycklige, landsflyktige Konung: för Dess skull kastade han sig i nya faror, intog nästan hela Skåne, gjorde sjön osäker, och "plukkede de Lybake — som *Holberg* säger — hvor han kunde treffe deres skibe."

Efter många olycksöden slutade den ärelystne, riderlige äfventyraren — af Christierns anhängare den trognaste och verksamaste — sitt oroliga lif i *Køjs. Carl V:s* armée, vid belägringen af Florenz, 1530*).

Såsom Höfvidsman på Gothland lät Severin Norrby i Wisby, till sina knecktars sold, prägla mynt med sitt namn och vapen.

15. Adv. + Severin + Ø + Norbi + Ø Hans vapensköld (på längden delad i tvenne fält, i det ena en bjelke).

Av. + Agne Dei Miserere Mei Ø Lammet med fanan och kalken. 6:te storl. — Se Tab. litt. G.

En Dansk Skilling, önl. *Thomsen, D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o 4. Schoum. s. 57. Laurentzen Fredr. I. N:o 58.* Der angifves ock ett alldeles dylikt, men af finare silfver. Se *Berch s. 43*, som gissar, att den sämre myntningen troligtvis varit bestämd för det af Severin mindre älskade Sverige.

16. Se N:o 15, men figuren Ø efter Mei saknas på av.

*) *Hvitfeldt, l. c. P. II. s. 1291.*

17. Adv. + Severin +)(+ Norbi ø
Hans vapensköld.
Av. Mo No Wisbicen. 1524. Tre Lejon i en
krönt sköld, liggande på ett sirligt kors: det
Danska vapnet. — 6:te storl.
Moneta Nova Wisbicensis. Berch och Berggr. 1888
Wisbiensis (?) D. M. og M. Beskrifn. s. 145. N:o 22.
18. Se N:o 17, men 1525.
D. M. og M. Chr. II. Tab. III. N:o 5.
19. Adv. X Severin o Norbi. Hans vapensköld.
Av. Agne Dei Miserere Mei. Lammet med fan-
nan och kalken. 2:dra storl.
Berggr. s. 17. N. 2. Laurentzen Fredr. I. N:o 54.
20. Adv. Moneta Wisbeensis. Lammet.
Av. Agne Dei Miserere Mei. Norrbys vapen-
sköld. 26. 6:te storl.
Slaget i Wisby 1526 (ehuru Norrby året förut lem-
nat denna stad), på det han dermed skulle belata
sina knecktar derstädes deras innestående sold. *Lau-*
rentzen Sect. V. N:o 59.
21. Adv. Moneta o Wisbeensis. En tvärdelad sköld,
samt upp- och ned-vända zifferorna 87 (1523).
Av. Agne o Dei Miserere o Mei. Lammet. 4:de
storl. Dåligt silfver.
Strelow berättar s. 245: År 1525 lät Söfren Norrby
slå penningar, hvilka på ena sidan hade det Olden-
burgska vapnet och på den andra ett Lam, med
hans namn omkring. Strelows beskrifning är min-
dre noggrann. — D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o
7. Berch s. 44. Laurentzen Fredr. I. N:o 51.
Äfven i "Rotnebi" (Rönneby) i Blekinge utföva-
de Norrby sin mynträttighet.

C. Fredrik I.

22. Adv. + ta * **Sivitati**. Oldenburgska vapenskölden.

Av. + **Wisbyensis**. Lammet med fanan. Dålig prägel. 2:dra storl.

Se Tab. litt. E.

23. Adv. **Agne Dei Miserere Mei**. Lammet med fanan; under halsen en Kalk, hvori blod rinner.

Av. o **Moneta o Civitatis**. Liljorna. 2:dra storl. Den ofullständiga omskriften på av ger *Laurentzen* anledning, att förklara Wisby för "den yppersta af städer, ty så nämndes ju fordom Rom *Urbs*, Athen *Ἀστυ*, och Alexandria *Ἀόλυσ*." Hade han gjort tillägget: städer vid Östersjön; så skulle vi gerna gillat denna prunkande Synecdoche. *Laurentzen* under Fredr. I. N:o 55.

24. Adv. **Agne Dei Miserere Mei**. Lammet med fanan och kalken.

Av. + **Moneta * Sivitatis**. Liljorna. 2:dra storl.

D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o 12.

25. Adv. **Agne Dei Miserere Mei**. Lammet med fanan och kalken.

Av. **Moneta Wisbvensis**. Oldenburgska vapenskölden. 2:dra storl. — Fint silfver och vacer prägel.

Laurentzen påstår, att vapnet på av. är *Norrhys*, men dermed har det aldeles ingen likhet. *Suhm*, (*D. M. og M.*) anser det för det *Krabbiska*. Såsom stöd derför, anför han följande gissning: Aldenstund ingen *Krabbe* varit Ståthållare på Gothland; är troligt, att *Tyge Krabbe* på Helsingborg, som då com-

menderade vid Malmö belägring, någongång kommit i behof af penningar till sin krigshärs sold, och derföre låtit sin svåger H. Rosencrantz, Ståthållare på Gothland, slå detta mynt. För att då inge soldaterna större förtroende, ditsattes troligen deras Fältherres vapen. — Men vapnet är otvifvelaktigt det *Oldenburgska*.

26. Adv. *Se N:o 25.*

Av. o *Moneta* o *Wis* o *beenfs*. Samma sköld. 2:dra storl.

27. Adv. X *Agne* o *Dei* o *Mi* o *Mei*. Lammet med fanan och kalken, samt derunder en halfmåne, med spetsarne uppåt.

Av. o *Moneta* o *Wisbwe*. Samma sköld. 3:dje storl.

D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o 8. — *Berggr. s. 14.* — *Laurentzen* Fredr. I. N:o 52. *Se Tab. litt. F.*

28. *Se N:o 27, men halfmånen med spetsarne nedåt.*

D. M. og M. Chr. II. Tab. v. N:o 9.

D. Christian III.

29. Adv. ✕ *Agne* o *Dei* o *Miserere* o *Mei*. Lammet.

Av. ✕ *Moneta* o *Wisbeensfs*. 35. Den Oldenburgska skölden. 4:de storl.

Se Tab. litt. H. — *Schoum. s. 57.* *Berch s. 44.* N:o 13. *D. M. og M.* Chr. III. Tab. iv. N:o 14.

30. Adv. ✕ *Agne* o *Dei* o *Miserere* o *M'*. Lammet.

Av. ✕ o *Moneta* o *Wiskeensfs*. 35. Samma sköld. 4:de storl. Slaget 1535.

31. Adv. ✕ *Agne* o *Dei* o *Miserere* o *M*. Lammet.

Av. *Se N:o 30.* 4:de storl.

32. Adv. *Se N:o 31.*

Av. *Se N:o 30, men 36.* (1536). 4:de storl.

33. Adv. ☉ *Agne ☉ Dei ☉ Miserere ☉ Me.* Lammet.

Av. ☉ *Moneta ☉ Wisbeenscis.* 35. Samma sköld.
4:de storl. — Slaget 1535.

D. M. og M. Chr. III. Tab. iv. N:o 15.

34. Adv. ☉ *Agne ☉ Dei ☉ Miserere ☉ Me'.* Lammet.

Av. *Se N:o 29.* — 4:de storl.

35. Adv. *Se N:o 33.*

Av. *Se N:o 30.* — 4:de storl.

36. Adv. ☉ *Agne ☉ Dei ☉ Miserere ☉ Mei.* Lammet.

Av. ☉ *Moneta ☉ Wisbeenscis.* 36. Samma sköld.
4:de storl. Slaget 1536.

37. Adv. ☉ *Agne ☉ Dei ☉ Miserere ☉ M'.* Lammet.

Av. ☉ *Moneta ☉ Wisbeenscis.* 36. Samma sköld.
4:de storl. Slaget 1536.

38. Adv. ✠ *CHRISTIANVS. D. G. DANOR. REX.*

54. Danska Vapnet.

Av. + *MONE. NO. INSLÆ. GOTLANDT.*

Lammet med kalken. 5:te storl. Slag. 1534.

Se Tab. litt. I. — D. M. og M. Chr. III. Tab. xi.
N:o 1. Laurentzen N:o 73. Enligt Berggr. (s. 10.
N:o 5.) och Schoum. (s. 58.) skall detta mynt vara af
koppar (?). Visserligen mycket kopparblandadt.

39. Adv. *Se N:o 38.*

Av. + *MONE. NO. INSLÆ. GOTLANDT.*

Lammet. 5:te storl. Dåligt silver.

D. M. og M. Chr. III. Tab. x. N:o 25.

40. Adv. * *CHRISTIA. D. G. DANOR. REX.* Danska Vapenskölden.
Av. *Se N:o 38, men GOTLA.* Lammet. 4:de storl.
D. M. og M. Chr. III. Tab. x. N:o 22. Laurentzen N:o 75.
41. Adv. *Se N:o 40.*
Av. *Se N:o 38, men GOTLAN.* 4:de storl.
D. M. og M. Chr. III. Tab. x. N:o 20. Laurentzen N:o 74.
42. Adv. *Se N:o 40, men DANOR. GO. REX.*
Av. *Se N:o 40.* 4:de storl.
43. Adv. *CHRISTIA. D. G. DAN. REX.* Danska vapnet.
Av. *MONÉ. INSVLÆ. GOTL* Lammet. 2:a storl.
44. Adv. *CHRISTER. D. G. DAN. REX.* Danska vapnet.
Av. *MONETA. INSVLE. GOT.* Lammet.
Berggr. s. 10. N:o 2. Berch s. 43 8.

E. Fredrik II.

45. Adv. *FREDERICVS. D. G. DAN. ET. NOR-
VEG. REX.* Ett krönt F, och derunder
Bille-vapnet. 1565.
Av. *MO. NO. INSVLÆ. GOTLANT.* Lammet.
4:de storl.
Då Konungarne hade tålt, att Ståthållarne på Goth-
laud låtit prägla mynt, har ock *Jens Bilde* slagit
detta, och derpå satt sitt vapen. — *D. M. og M.*
Fr II. N:o 98. Schoum p. 56. Laurentzen Fr. II.
N:o 19 läser mindre noggrannt *adv. Fredericus. d. g.*
norv. Rex. Uti skölden ett B. av *Monet. nova in-*
aulæ Gottl. — *Jens Bilde*, Ståthållare från 1560 till
1576; "Var from, gudfryctig oc retsindig, megit af
Almuen elsket oc alholden." *Strelow s. 272.*

